

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 6.

V Ljubljani, 15. marcija 1888. l.

XXVIII. leto.

V brambo in pojasnilo.

Naš nemški šolski list „Laibacher Schulzeitung“ z 10. t. m., št. 5 v vvodnem članku „Das neue Gesetz“ bljuje žeplo in ogenj nad tiste učitelje na Kranjskem, ki nočejo v nje rog trobiti, oziroma rogoviliti zoper „versko šolo“. Najbolje svoj žolc izliva nad „Učiteljskega Tovariša“ in njegovega urednika zarad njegove opazke v listu s 15. februarija, št. 4, ko pravi: „Iz učiteljišč morajo prihajati značajni učitelji in učiteljice, to je taki, ki so sami versko-nravni vzgojeni“. — To veliko pregreho je učinil „Učiteljski Tovariš“. Zato ga je oblastna „Laibacher Schulzeitung“ najprej (v 4. listu) posvarila in mu očitala „Augendienerei“; v 5. listu pa pravi: „Und Leute, die sich wie der Regenwurm unter den Füßen des Wanderers krümmen und winden und wie das Schilfrohr im Winde sich biegen und beugen, solche Leute wollen auch noch etwas von Charakter und von der Erziehung zu Charakteren reden?!“

V odgovor najpred to: „Kdor ima na svoji hiši stekleno streho, naj nikar kamenja ne luča na soseda, da mu drugi ne bodo strehe ubili“. — Pri uredništvu „Laibacher Schulzeitung“ se „Učiteljski Tovariš“ gotovo ne bode učil značajnosti, in ko bi hotel biti osoben, bi g. uredniku in tudi njegovim gg. sotrudnikom lahko z marsičem postregel, kar pa bode prisiljen storiti, ako taki neosnovani, surovi napadi ne nehajo. — Prav smešno pa je, ko „Laibacher Schulzeitung“ piše: „Der krainische Landes-Lehrerverein ist zwar, auch in den ungünstigsten Verhältnissen seinen Grundsätzen treu bleibend, mit mannhaften Worten . . . vorangegangen“ . . .

Kdo je ta „Landes-Lehrerverein“, vemo dobro, in svet užé preveč pozná vašo hrabrost. Vas obdaja dvojin oklep: ako je liberalizem užé preveč obrabljen, skrivate se za svojo nemščino, in ta vas je dosihmal vselej varovala; Slovence pa je slovenščina in versko mišljenje dosihmal slabo varovalo; čemu se tedaj bahate z moštvom? — Pa, zdaj je vaša ura; v slovenskem taboru je prepir; — zdaj, ali nikoli več!

Šolska reformacija bode gotovo prej ali slej predmet v državnem zboru, naj se užé potem imenuje „lex Lichtenstein“, ali „Herold“, ali „Lienbacher“. — Ako tudi vsi trije predlogi padejo, stvar zaradi tega ne bode opravljena. Liberalizem je obledel; kakor je z l. 1869. kviško lezel, tako mu gre zdaj navzdol. Zato toliko upitja. Kdor je varen in zvest zmage, ne upije toliko; le strašljivec kriči, da si sam daje pogum. Liberalci v Avstriji pa zdaj delajo na to, da bi predlog o verski šoli zavrgli. Zato je židovskaliberalna stranka najela vse, kar se giblje in lazi, da bi preprečila to nevarnost. Zato je tudi „Laibacher Schulzeitung“ nabrusila svoje užé skrhano orožje in bi rada v živo

segla slovenskim učiteljem ter maha po stari podedovani navadi po „Učiteljskem Tovaršu“, po kranjskih mračnjakih mej učitelji. Da pa toliko bolj gotovo doseže svoj namen, prikriva kremplje pod ovčji kožuh ter govori o naprednih učiteljih brez razločka národnosti, ki so se izrekli zoper versko šolo. Ako bode dosegla svoj namen, potem bode užé zopet poudarjala svoj nemški poklic.

Slovenski učitelji, ne pustite se varati z lepimi besedami! Kar je minulo, je minulo. Tlake in desetine ne bode več; tudi učitelj ne bode več cerkvenik in orglavec, če ne bode hotel. Kar imamo pravic po šolskem zakonu od l. 1869., teh nam ne bode nihče jemal in vzel. Čemu bi tedaj delali zdražbe tam, kjer ni treba? Izkušnja pa nas uči, da se značajni ljudje vzgojajo le na verski podlogi. Komur ni vera prva in poglavitna stvar in vodnica v življenji, ta se tudi za národnost ne bode brigal, kadar pride na razpetje.

Otroška individualnost.

Fr. Gabršek.

IX.

Najočitneje se razodeva individualnost v onih otrocih, katere more vsaka malenkost vzburi in iz ravnotežja spraviti. Takov otrok se véde popolnem obratno od prejšnjega stanja; viharen je in nestalen; prehaja od jednega afekta k drugemu; malokje pa ne najde svojim čustvom one ugodljivosti, katera bi ustrezala njegovi razburjenosti. Taki individualnosti je kaj težko ustreči. Ako se učitelj protiví trmi takega otroka, postane otrok še bolj vzbujen, ako pa se uda njegovi težnji, potem je nevarnost še večja, da bode skušal pri prvi priliki zopet doseči svoj namen s svojeglavnostjo. Vender imamo tudi pri teh otrocih mnogo stopinj posebnih svojstev. Jednega ni lahko z lepimi besedami prepričati o napačnosti njegovih teženj, uklone pa se ostrim besedam učiteljevim. Drugi pa se ukrotí in spravi, ako mu ne odrečeš onega, česar zahteva. Zato je treba vselej natanko preudariti, se li ujema postopanje učiteljevo z nadaljnim vzgojnim namenom, in je li na podlogi tega soglasja dovoljeno, učencu dopustiti, da stori to, kar se mora družemu iz ravno teh razlogov zabraniti. Največ pa je otrok te vrste, ki radi zapovedujejo in menijo, da jim morajo drugi le dobro delati. Ako bi jim ustrezali v vsem njihovem ravnanji, razvadili bi se tako, da bi bili težko kdaj zadovoljni sami s sabo. Samozadovoljnost pa je velik del človeške sreče; sam s sabo nezadovoljen človek smatra ves svet za takovega, ki mu ne želi nič dobrega; v vsakem človeku vidi svojega sovražnika in pristudi se mu to zemsko življenje. Tak človek ne pozná hvaležnosti in térja, kjer bi imel prositi. Zato veljá v obče, da se otrokom ne sme v vsaki malenkosti skazovati ugodljivost; kadar pa meniš, da ne moreš drugače ravnati, uči ga poprej prositi, potem pa se tudi zahvaliti. Tako je tudi pri učenji. Le nerad se poprime kakov otrok knjige ali berila. To naj te ne moti, da bi ga pustil v nemar. Podaj mu v čitanje kaj zanimivega. S prva bode čítal nejevoljno, a kmalu se mu bode prikupila knjiga, in z naprej bode ljubil poučljive spise. Pri vsem tem pa navadno opazujemo, da tudi takov otrok, ki se noče podvreči volji učiteljevi ali koga drugega, vender le spoštuje učitelja. To je znamenje, da ima pravi ugled učiteljev neoprečno privlačnost. Takov otrok se uveri, da mu učitelj ne nasprotuje iz sebičnosti, temveč le, ker mu dobro želi. Skrbi torej, da si tega ugleda ne zmanjšaš z nepremišljenimi zapovedmi ali prepovedimi in da tega, kar si jedenkrat rekel, ne oporočeš v kratkem zopet brez potrebe.

Iz trmoglavosti izvira često predrznost, iz te pa častihlepnost in gospodoželjnost. Ako se tem lastnostim pridruži še ošabnost, potem imamo otroka, o čegar izboljšanje bi

skoro izgubili potrpljenje. Tù je treba učitelju poprijeti se onih pripomočkov, katere mu podaje otrokova priroda sama. Tak otrok ima navadno krepko voljo. Zato si prizadevaj, da jo ukloneš otroku samemu na korist. Poskušaj v njem vzbuditi nekaj ponosa za kreposti, katerim je posebno dostopen. S pomočjo tega ponosa in njegove krepke volje ga odvadi nečednosti, in rad se ti bode udajal. S ponosom pa ga tudi navdaj, kazoč mu posnemanja vredne vzore iz zgodovine in iz vsakdanjega življenja. Že častiljubje samo ga bode sililo na to, da posnema kreposti in se privadi rahljejšim in pohlevnejšim čustvom.

Toda živahnost se ne kaže samo v čustvih, temveč v vsem duševnem delovanji. Tako najdemo marsikaterrega otroka, ki hitro deluje in se najtežjega dela poprime. Vender so tudi tù razlike. Ta pojmuje le pojedinosti, onemu se gibljejo predstave v širjih krogih; tretji ne opazi važnosti, a drug se briga bolj za bistvenosti. Temu se razvijajo predstave hitro in živo, domišljija mu je živahna, drugi ni vztrajen, dosleden, energičen. Ta najraje sam ustvarja in združuje, oni ljubi reprodukcije, iz katerih plête nadaljne tvorine. Mnogi vidi in pojmuje jasno ter pojme hitro urejuje; zopet drugi postopa previdneje in gleda pred vsem na dejansko uporabo. Ta se navdušuje za prirodo, oni za idejale. Zopet drugi je nagle jeze, hitro je razžaljen; zato ima malo veselih čutov, več pa neprijetnih. Vender se dá marsikateri utolažiti in rad odpusti razžaljenje. Ravno tako je temu žal, ako je koga razžalil, sramuje se prenenaglenosti, kesá se učinjenega zla. Nekateri pa ne pozná odpuščanja, hoče se maščevati nad svojim součencem ter mu škodovati. Pri vsem tem bodi učitelj previden, da uporablja vselej primerna sredstva; kajti lahko bi z nepravimi dosegel uprav obratno, kar je nameraval. Pred vsem pa naj otroke natančno in skrbno nadzoruje, da tako zapreči pojavljanje vseh slabih svojstev. Vrhu tega naj krotí naglo jezo, maščevalnost z resno grajo. Navaja naj otrokom stroga npravstvena načela, katera naj ponavlja pri vsaki ugodni priliki. Marsikaj storé otroci iz nevednosti, ali ker se jim ni o pravem času razložila nenpravstvenost njih ravnanja. Ko pa uvidijo, da taka svojstva ne dopadajo Bogu in ljudem, potrudijo se, da se jih odvadijo ter jih nadomesté z boljšimi in Bogu dopadljivejšimi.

Knjiga Slovenska.

§. 13.

Z lastnimi ali posebnimi imeni so slovanski rodovi sedaj na pr.:

Slovénci t. j. Slovani po Kranjskem, južnem Koroškem in Štajarskem, zapadnem Ogerskem in Hrvaškem, po Istri, Goriškem in deloma po Beneškem. Ker se je to naše ime povzdignilo v občno, ima se v knjigah iz raznih časov tudi razno čitati, sedaj v posebnem sedaj v splošnem pomenu. Prav všeč mi je še zdaj v obliki Sloven-Sloveni, in ker smo za posebni rod poprijeli se imena Slovenec-Slovenci, je razložek gotov, in pisava Sloven-Sloveni, kakor Slovan-Slovani, v občnem smislu „Slave-Slaven“ nedvomna. Drugače je zastran pridevnika slovénski, kateri utegne biti dvomljiv; da se temu ognemo, pišimo slovénski le v posebnem pomenu „slovenicus, slovenisch“, slovanski pa v splošnem t. j. „slavicus, slavisch“. Tudi sosedje Nemci nam sedaj že skorej sploh pravijo „die Slovenen, das Slovenische“, ne pa „die Winden, die windische Sprache“; le v kaki nemškutarski srditosti zareží še kdo: „Was wollen diese Windischen, i koa nix bindisch!“

Slovaki po Ogerskem imenujejo sami sebe Slovence, besedo in deželo svojo slovénsko ali Slovenčino. Tako jim pravijo še vedno tudi Čehi, kateri nas zahodnje Slo-

vence imenujejo Slovince in jezik naš slovinski, vzhodnjim ali Slovakom pa velijo Slovenci in njih narečje zovejo slovensko. Sicer se nekteri severni Slovani ob Labi po starih knjigah tudi pišejo Slovinci in njih govor se zove slovinski (wendisch, slavisch, vensky), in v jugoslovanskih knjigah po Dalmaciji se oblika „slovinski, Slovinci“ dostikrat nahaja v tistem smislu, v katerem nam rabi Sloven-slovenski (slovjenski, lingua slavica). Slovencem po Ogerskem pravimo sedaj vže pogostoma Slovaki-Slovaci, in jezik njihov je slovaški, v obliki dokaj razločni. V srednjem kotu med nami so Slavonci, in Slavonec je še le prav posebno imenovanje po deželi v kraju med Dravo in Savo, vendar se lahko loči od oblik Slovenec-Slovak, slavonski od slovenski-slovaški. Kurelac piše o tem naslovu, da je „Slavonac le izvrnuto ime Slovenac“, da so Slavonci nekdanj bili pravi Slovenci ter govorili slovenski, in da je sedanja oblika le popačena po tujih latinsko-madžarskih vzgledih (cf. Slavonia, Slavoniae populi s. gentes, sermo Slavonicus . . . Grande munus. Leo XIII).

Slovencem ob jugu sosedje so Hrvatje. Stslov. Hrvatinü, lat. Croata, madj. Horvát (barát n. brat), česk. Charvat, slov. Hrovat, hrovaški, sedaj obično po narodni obliki Hrvat, hrvatski ali hrvaški. Kakor se različno piše, tako različno se tudi razlaga n. pr.: v lastnem pomenu iz Hrovat ali Horvat, po Karpatih (Chrby, Krapen), ali v občnem od chrbet, hora ali gora, horvát Waldland; chrw truncus, gladius (cf. Cherusker v. herw); hrvati pugnare, certare, hrvanja lucta, stsl. rüvati se dimicare, nsl. rvati se rixari; iz kor. chärv (Daničić, dr. Geitler), chärviti braniti se, hrvat branac, branilac, oružanik itd.

Hrvatom sosedje so Srbi. Stslov. Srübinü, sedaj Srb, Srbín, Srbalj, Srblijn, srbski ili srpski. Zovejo se tako sedaj Slovani ob Donavi na jugu in ob Labi na severu (Sorbi, Sorabi), v Lužicah (Wenden), serbska ili serska ryé itd. Izpeljuje se ime njihovo mnogotero po starih pisavah na pr.: V lastnem in občnem smislu, srb venda, unda (Vendi), Sirbi ali Sporoi t. j. razsejani; Servi, Serviani, Sruat-Kruat, Sklave (cliens, der Hörige, Tot); got. hvairban, hvarbon vagari, ire (vandalōn, Vandalus, Suevus); iz särv (sar, sarbh) kar härv tueri, servare, defendere, Hrvatinü ili Sarvatinü (Daničić, dr. Geitler); iz srb natio, gens (Šafařík) t. j. ljudje istega naroda itd.

Jugoslovanom se prištevajo razun Slovencev, Hrvatov in Srbov tudi Bolgari. I njihovo ime se piše mnogotero. Stslov. Blügarinü, nbolg. Bülgarinü, rusk. Bolgar, srb. hrvašk. Bugar, česk. Bulhař, slovašk. Bulhar, in od tod prilogi bulgarski, bolgarski, bugarski itd. Šafařík našteva razne oblike na pr. po Volgi (st. *Βουλγα*) bilo bi Volžan; bolgar ali boljar; iz bul in gari (gir, guri, gauri t. j. zemlja, kraj, cf. Hungari); iz turšk. bulghār, bulār mešanci, raznoteri; bulgamak rovarji (cf. stslov. bukarija seditio, buka turba), češ. Bulgari so Hunci, kateri so po razpadu države svoje umaknili se na vzhod, sorodovinci s Turki itd. (Tomaschek, Vambéry cf. Dr. Krek). Kakor slovénimo srb. hrv. vuk, pun sedaj volk, poln; tako smemo bugarski, Bugar pisati po naše bolgarski, Bolgar.

Po jeziku so Jugoslovani še Rusi, vsaj Rusini. — Piše se stsl. Rusí coll. Russi, Russia, Rusinü, rusiskü; magy. Orosz Russe, Rusznjak Kleinrusse. — Po nekterih se ločijo sedaj v Malo- Belo- in Velikoruse, po drugih vsled jezika in slovstva le v Malo- in Velikoruse. Malorusom so rekali nekdanj na pr. Poljci, Čehi in tudi drugi sploh Rusini-Ruteni, in v prilogu rusinski-rutenski; toda iz stsl. oblike Rusinü je privednik ruski (rusísky, rušísky), kakor iz Slovénin, Srbín, Bolgarin — slovénski, srbski, ne pa sloveninski, srbinski, bolgarinski, ali rusinski, kar je po slovnici nepravilno; nsl. ruski ali rusovski kakor francozovski. Velikorusom rabi sedaj oblika Ross, Rossija, Ros-sijanin, rossijskij itd., in nekteri so že jeli pisariti Ros, rosijski t. j. Velikorus, a Rus,

ruski t. j. Malorus; ali — oblike te so tuje, došle po grško-slavjanskih pisateljih (gr. *Ῥωζ*, *Ῥωσσοι*) itd. — Po sedanjem Rusovskem so bivali od nekdanj mnogih slovanskih in neslovanskih narodov z različnimi imeni. V 9. stoletju so prišli Normani iz Skandinavije, Varjazi i Rusi, kateri poslednji so raznim ljudstvom onih dežel dali skupno ime. Eni pravijo, da je naslov ta po rodbinskem vladarju (Rus-Rurik), ali vojvodu (Čeh, Leh i Rus); ali rodhsi remiges (cf. Rodhslogen, Rosslagen) veslarji, kraj ali brod njihov; ruotsi Fincem bližnje pleme Švedsko, kakor Varjagi-Varjazi foederati družina, iz verja braniti, krdelo brambovsko, kakor Hrvati (dr. Geitler). Sicer je stsl. rusŭ flavus, nsl. rubellus, rusa ali rosa glava, rosin (vol), ital. rosso.

Rusom sosedje so Poljci ali Poljaki, kateri se v starih knjigah imenujejo Lechi, Lesi ali Lechove, Ljasi-Ljachove. Bil je rod tega imena premožen, in lechŭ razlagujejo nekteri iz lēha area, lat. lechita t. j. zeman, zemljak (Edelmann mit Grundbesitz). Kakor Vend-Vind, pozgubilo se je nekako tudi ime Lech-Ljach, in ostal jim je sploh naslov stsl. Poljaninŭ-ēninu, mn. Poljane-ēne, Poljaki-Polaci. Primeri vendar Lechove-Lesi t. j. Poljanci, nasprot Gorali t. j. Gorjanci. Jugoslovan piše polje, torej poljski, Poljec-Poljak; Severoslovan pa pole, Polak-aci (Poloni).

Kakor Poljci, imajo tudi njihovi sosedje v kraljevini češki sedaj dvojno ime: Böhmen (Pemci, Pemaki) in Čehi. Prvo je vnanje ali tuje, posneto po Bojih, v katerih deželo (Bojohemum, Bojenheim, Böhheim, Böhmen) so se bili naselili Slovani, ki so po najbolj premožnem rodu vsem drugim dali ime Čechi-Česi, Čechove; Čechy, češka ili česka zem, země, ktero je torej domače ali narodsko. — Čehi so, ugibajo nekteri, prebivavci čehov (cacuminum) kakor Poljci lehov ali poljan (camporum); po Čehu, kakor ti po Lehu; iz čajŭ spero, kakor čakam-čekam, Časlav-Česlav, Čah-Čeh; iz četi čnu (ken) incipere, češ, da so Česi čeli t. j. počeli se seliti prvi ter so peljali seboj druge Slovane, poslednjič Sileze (po-sleze cf. Dobrovský) itd.!

Pripoveduje se v starih knjigah „o Čehu, Lehu in Mehu ali Rusu“, ki so bili bratje, da se kaže sorodovina in bratristva med temi tremi slovanskimi rodovi, med katerimi pa še — žalostna jim majka! — pravega pobratimstva ni, sem pisal l. 1865 (Jezič. III.). Da bi pač skoro bilo pobratimstvo pravo, po veri v duhu in v resnici, ne le med Čehi in Lehi, Srbi in Sorbi, ampak tudi med Rusi in Bolgari, Hrvati in Slovenci, Poljaki in Slovaki, kajti vsi smo Sloveni — Slovani!

§. 14.

Slovani i pismo slovjensko. — Kakor človek sam svoje misli in čute kaže najprej v slikah in stvaréh, poznej v določnih besedah; tako so i narodi svoje misli in želje razodevali stvarno, v slikah, tudi misli in nazore iz duševnega, nadnaravnega življenja, v pomenljivih podobah, in kasneje v gotovih slovih ali besedah s pristojnimi znaki. Prvo pismo veli se figurativno, figurativno-simbolično (hieroglyphi) ali slikovno, drugo fonetično ali glasovno.

Tako glasovno pismo so Grki dobili po Feničanih in Hebrejcih, in po njih Rimljani ter drugi narodi, in ti največ po krščanstvu. Dokler so bili pogani, rabilo jim je pismo slikovno. To se nahaja pri Gotih, v pradomovini Ilirov ali Arbanasov, pri starih Panoncih, pri Germanih in Normanih. Imeli so v ta namen svoje „rune ali runstafre“, in njih sostava se je zvala „futhork“ t. j. po prvih šestih črkah (f, u, th, o, r, c (k) itd.), kakor se grški alphabet po prvih dveh, latinska abeceda po prvih štirih pismenih.

Tudi stari Sloveni so imeli svoje rune (runir, Wenda-runir). „Prêžde ubo Slovēne neimêhą knigŭ, ną črŭtami i rêzami čitêhą i gataahą, pogani sąšte“ — spričuje črnorizec Hraber. — Dokler so bili Sloveni pogani, niso imeli še knjig ali pismen glasovitih;

pomagali so si s črtami in čarami, koje so vrezovali v drvo, navadno v bukov les (rov, rovaš, roš, runa (raunen) skrivnostno znamenje v bukev, got. bôka litera, buchstab-run-stab) ter so po njih šteli in čitali, vedeževali pa ugibali tajne pomene. S tem so se bavili nabožni ljudje, svečenici, ki so bili drugim čarodeji in knjižniki (črno-knižnik) i knezi. Knez bijaše narodni svetjenik i knjižnik, pravi dr. Rački, kateri v „Pismo slovensko“ l. 1861 vse to razlaguje ter kaže, da imajo besede „črta, čara, reza, buky ali bukev, knjiga“ prvotno isti pojem, in da so vže tedaj knezi ali svečenici bili buditelji i voditelji narodne prosvete.

V prvi dobi so Slovani torej črtami čteli (čisti legere, numerare, honorare) ali šteli, črte so jim bile čisla, številke ali broji, in to celó pomenljivi; iz rez so gatali ali ugibali, njih tajne pomene v nabožnem in narodnem življenju tolmačili ali razlagali. To je bilo v prvi dobi, dokler so lastna znamenja črtali in vrezovali v les, na rovaše, deske ali prote (buchstab) s kakim črtalom ali rezalom. V drugi dobi pa se glagol črtati, rezati umakne glagolu pisati, sanskr. piç pingere, živopisati, got. meljan, malen; črtalo in rezalo zaméni se s perom ali peresom, in črta, reza, čara pa s pismenom.

Marsikaj méri na to, da so Slovani v poganstvu imeli vže tudi neko glasovno ali fonetično pismo; vendar pravo pismo in v njem pismenstvo ali slovstvo dobili so še le po krščanstvu, in jako znamenito je v tem oziru vprašanje, kedaj in kako so se pokristijaniili Slovani.

Slike iz národne vzgoje.

Sestavil **Ivo Trošt.**

II.

Bog védi, od kod to, da vsak človek tako rad sam sebe vidi, sam sebe čisla? Vsakdo o sebi vedno najboljše misli, najboljše govori in vedno vse najboljše. Nekateri so tudi taki, da zmeraj in povsodi vtikajo oni osati „jaz“ v govor in pogovor. Ta jim je pri vsaki besedi tako gotov, kakor drugim kak originalen „interkalare“. Razlika je samo ta, da ga prvi rabi iz objesti, drugi pa iz navade. Oboje je smešno, ali vir in povod enemu in drugemu je različen. „Interkalare“ nastane v človeški priprostosti, oni „jaz“ pa v oholosti. To mora biti pač nasledek nekega izvirnega napuha. Morda kak ostanek nadutosti onih zavrženih duhov, katere je sv. nadangelj Mihajlo pregnal z neba v pekel.

Kakor je pa vsak greh neka bolezen za našo dušo, tako je tudi ta, tako rekoč podedovana oholost velika bolezen, ki tlači človečanstvo. Tudi v najnižje plasti národa ima ta svoje korenine. Slavni Emil Zola celó trdi v najnovejšem svojem delu, da je kmet zemlji rob. Naj bo užé to kakor hoče, v romanu „La terre“ je žalibog mnogo, da premnogo istine in niti jaz ne trdim presmelo, če rečem, da se vlačí nekaj ošabnosti, zavidnosti in drugih sličnih mačic i po kmečkem ognjišču.

Vsak berač svojo malho hvali.

Marsikdo, premda ubog, ako ima le malo ali prav malo svojine, postavlja se in baha s tem, kakor da nima nikdo take šake zemlje v svoji vlasti. Malo je — opravičuje se naduti vlastnik — a to, kar je, táko je, da nima nikdo sličnega. Ta bolezen — ne morem je drugače imenovati — je pa tudi epidemična. Ne ostane samo na oni „šaki zemlje“, kmalu se razširi na vso vlast. Vse premoženje je potem tako, „da nima para“. Sevéda, ako i ni dobro, sluje barem, da trdi njega gospodar, da je „per excellence“. Take ljudi bi pač lahko imenovali „vzvišene“.

Te vrste ljudje obično niso in užé po svoji naravi ne morejo biti šoli prijazni. Tù ni in ne more biti razlike.

Deček nima več „učitelja rad“, odkar so mu domá povedali, da je bolj priden, kakor kažejo šolske svedočbe. Obudí se v njem trmoglavost do zapovedi učiteljevih in do šole sploh. Kedó je temu kriv? Že slišim v duhu odgovarjati: jaz ne, jaz ne, jaz ne! Dragi moj tovariš, jaz tudi ne. Roditelji hočejo tako, jaz jim ne morem vsega dovoliti. Začnè se jeza, strastno sovrašтво, nasprotovanje, in iz vsega tega se izcimi skrateljček v vzajemnem delovanji hiše in šole (katero se dandanes toliko poudarja na — papir).

Henrik, ali kakor mu je užé ime, postal je neubogljiv, samosvoj. Imena imajo obično taka deca samo „nobel“. Obžalovaje moram trditi, da, če pojde stvar tako naprej, naših „kranjskih Janezov“ kmalu ne bo več. I to je duh časa. — Takemu otroku tedaj vse kaže, ker sliši na nekaj bolj „gosposko“ ime, da bi moral biti v marljivosti nekaj več ko drugi, ali neče. Osebito v višjih oddelkih misli, da mu mora kar tako vse priti v glavo. Tudi stariši se čudijo tako „groznemu“ talentu, tako dobri glavi; tudi oni menijo, da je fant res tako gorostasna celebriteta. Sorodniki ga hvalijo, bližnji sosedje tù in tam prikimajo „botru“, „kumu“, in poslednjič so popolnoma vsi prepričani, da je dečko res nenavadna prikazen. Vsi ga hvalijo, vsi občudujejo — le učitelj (pa saj to je tako oseba, kojo lahko uporabljajo liki „marijoneto“, če se ne da, onda je pak — ošaben) tedaj le učitelj ni še povedal svojega „paréte“.

In v ti puhlosti, ki ni nikako osnovana, vzraste, postane od Hajnčka Hajnče, od Hajnčeta Henrik — mož. Kaj naj vam še rečem o njem? Dosti bodè, ako le po domače zakrožim: Kar (taka) mačka rodi, vse (slepe) miši loví.

Tak človek ni nikakor dosegel stopinje omike in olike človeške. (Opomniti moram, da se ta bolezen še dosti laglje širi mej srednje in višešolci). Tak „vzvišeni“ ud človeške družbe ne koristi ni sebi, ni drugim. Sebi neče zaradi ošabnosti, da mu nič ne manjka, drugim pa z zavistjo nasprotuje. Ti ljudjé so v človeštvu ono, kar vidimo o žetvi na njivah. Prazni klasovi nosijo glave po konci brez vsacega povoda. Da bi se le taki sitneži dali tako lahko odpraviti iz človeške družbe, kakor prazno klasje z njive, o to bi bilo veselje! Ta nadutost ali puhlost je res začetek premnogih pregreh. A malo, prav malo je nade, da bi je kedaj nestalo. Korenine svoje ima zavite v svili in slami, da ne pozebejo. Vrhove svoje nosi po konci v dragi palači, kakor tudi v borni kmetski koči. Kakor pa treba gledati pri drevesci, da mu najpreje uredimo korenine, tako moramo tudi pri tem predmetu paziti in gledati, da imajo korenine zdravo in pravo hrano. In te korenine v palači, kakor tudi v borni koči iste. To so namreč razvijajoče se zmožnosti otroške duše. Te zmožnosti imajo pa dva vrtnarja — dom in šolo. Dokler se pa ne uresniči, da

„Družina in šola sestrici ste dve,
Nobena samotno hoditi ne sme“,

tako dolgo bomo vedno imeli takih značajev.

Dokler ne pojdetá učitelj in roditelji z roko v roki prijateljski naprej, ne bode imela vzgoja željenega uspeha. Le v slogi je moč in baš te sloge trebamo mi, odgojitelji mladine slovenske. Kjer roditelji domá za redom vse podirajo, kar je učitelj sezidal v potu svojega obraza, tam ni mogoč nikak uspeh v vzgoji, nikak v pouku. Izpodkopavanje avtoritete učiteljeve je v naših očeh (pravim v naših) največji greh v pedagogiji in metodiki.

Torej kedor si roditelj: roko na srce!

(Dalje prih.)

U č i l a.

(Spisal **J. Lapajne.**)

(D a l j e.)

Najvažnejše postavno določilo o učilih je v X. oddelku šolskega in učnega reda od 20. avgusta 1870. l., ki se glasi:

„§. 70. Vsaki učilnici je imeti vsa potrebna učila in samoučila. Da se pripravijo, naj se šolski voditelj zgledi tistej oblasti, katera je po postavi v to odločena.

§. 71. Vsaki šoli naj se po potrebi dadé vsaj ta učila:

a) priprava k prvemu uku v čitanji; b) razbistrilni (nazorni) pripomočki k prvemu računskemu uku; c) podobe h kazalnemu uku; d) zémljina krogla (globus); e) na steno po en zemljevid vsake izmej obeh okroglih polovic zemlje na ravni ploskvi (planiglobien), po en zemljevid domače dežele, avstrijsko - ogrske države, Evrope in Palestine; f) vzorni obrazi k nauku v risanji; g) mala zbirka domačih naravnih teles ter najlažjega naravoslovskega orodja; h) šolska knjižnica.

§. 72. Vsak učenec naj ima v rokah samoučila, kolikor jih vsacemu razredu ali razdelku posebej odloči okrajni učiteljski zbor.

Razen potrebnih šolskih knjig naj po učiteljevi zapovedi ima vsak otrok svojo pisno deščico ter na poznejših stopinjah uka tudi potrebne pisne in risalne sešitke.

Šolske knjige in druga samoučila so otrokom dolžni kupiti roditelji ali njih namestniki in če je uboštvo dokazano, tisti, katere sili postava“.

Gledé učil so te določbe naj važnejše; na nje se more in mora učitelj opirati, kadar hoče, da ga šolske gosposke (krajni šolski svét, občina) preskrbé s potrebnimi učili in samoučili. Samoučila so dolžni omisliti otrokom stariši, oziroma občina pri ubogih učencih.

Ogromna večina sloveskih šol je preskrbljena z učili, katere najvažnejši ministerijalni ukaz zahteva; veliko šol je, katere imajo še vse več učil, kakor jih je v teh §§. navedenih; vendar je pa tudi nekaj šol, katere užé skozi 18 let pogrešajo nekaterih tū navedenih učil.

Važne so tiste ministerijalne naredbe, po katerih potrebuje slehernο učilo ministerkega potrjenja, enako kakor slehernā šolska knjiga, ki se učencu pri pouku v roko dà. Izdajejo se nekaj let sem posebni izkazi, ki se priobčujejo po zakonikih („Verordnungsblatt“ naučnega ministerstva, „Gesetzblatt“ iz Pichler - jeve zaloge) in se dobé tudi pri c. kr. založbi šolskih knjig. V teh izkazih (zapiskih) so od kraja za vse šole (ljudske in meščanske) knjige in učila vseh jezikov, ki so od ministerstva za šolsko rabo pripuščene.

Slednji zapisnik te vrste je od 28. maja 1887. l., št. 10.576.

Malo je učil in samoučil, katera sme deželna šolska gosposka odobriti v svojem delokrogu. Taka učila so: zemljevidi posameznih krajev, okrajev, mestnih načrtov in opisov. V delokrog deželnih gospodk spada tudi odobrenje taci pisank, na katerih so predpisi ali slike, ki kažejo, kako se drži pero, in sploh slike, ki so v zvezi s pisanjem. Pisanke pa, na katerih so obrazi, spadajoči k drugim predmetom (prirodopis, zemljepis, zgodovina) se sploh ne pripuščajo več. Predlagati v potrjenje ni treba le tistih pisank, ki nimajo razun napisa in liniature nikakoršnih družih črk ali slik.

So še nekatere ministerijalne naredbe, ki se tičejo učil, n. pr.:

Pisanke in tablice s kvadrati (za računstvo) in s prečkami (za lepōpis) so prepo-vedane. (23/6 1885 in 19/12 1885, št. 23.017).

Pisanke in risanke morajo imeti močan in gladek papir.

V enem in istem okraji naj bodo enolični pisni zvezki.

Šolske knjige naj se ne menjajo vedno, marveč naj se obdržé enkrat vpeljane več let. —

Na platnicah šolskih knjig ne smejo biti neprimerni oglasi (anonse), ki niso s šolskimi knjigami v nikakoršni zvezi.

Le v onih krajih, kjer ni trgovcev za to, sme okrajni šolski svèt ali šolski sluga naprodaj imeti knjige in druga samoučila, pri čemer ne sme dobička iskati.

Table iz anatomije morajo se previdno rabiti, da se moralno - estetiški duh mladine ne pokvari. Take table ne smejo se staviti učencem pogosto pred oči.

Kakoršne morajo biti šolske table in druga učila, o tem govori §. 25. a ukaz ministerstva od 19. julija 1875. l. (o skrbi za zdravje po šolah) tako - le:

„Zastran stenskih pisalnih tabel je treba na to gledati, da so popolnoma gladke, dobro črne, in da so medle barve, da se okó varuje. Ako so lesene, naj se v to jemlje primerni trd les, brez grč in dobro posušen. Večkrat se morajo na novo prebarvati. Vse, kar se na stenske table piše ali riše, naj bode očesu vidno in razločivno. Da se stenske table snažijo, ne sme biti v nobeni šoli brez gobe in sklede za umivanje. Da table pridejo v pravi primeri do učencevega očesa, se priporočajo romi (stojala), ki na prostem stojé, in mogoče storé, da se tabla, ki se v njih okoli osí suče, obrne, kamor hočemo. Posebno koristne so stenske table, ki se premikajo v okviru in v špuntu in se s pomočjo protiterja lahko pomikajo gor in dol.

Razen stenskih tabel gre posebno gledati na splošne pripomočke pri nazornem naku (kalupe, slične in plastične učne pripomočke, predložke za prvi rečni pouk, učne table, računske table, table za note in pevanje, predložke za pisanje in risanje i. t. d.). Ti bodo toliko bolj ugajali poučevalnemu namenu in toliko lože bode varovati oči, v kolikor večji meri so speljane predstave, ki se na njih nahajajo, in kolikor bolje je pri teh razdeljeno pravo razmerje med svetlobo in senco; privzemši žive barve in obdržavši pravo mero pri predstavah in določevanju postanejo dotične slike jasne, določne, lahko umevne in tedaj toliko bolj živo pred oči stopajo. Kadar se izvolijo zemljepisne table, je treba gledati, da niso preobložene preveč s predrobnimi in posameznimi rečmi, kar se tiče imen in znamenj in, da s preobilostjo oči ne kvarijo. Pri risarskih predložkih je treba gledati, da se debelo in veliko najprej risa, vzlasti naj se odlikujejo karakteristični obrisi. Pri učilnih pripomočkih za nazorni nauk pri začetnem poučevanju, ki veliko enoterega izrazujejo, je treba gledati na to, da se posamezno pred drugim posebno razločno odlikuje, da se vzdržuje pravilno velikostno razmerje posameznih stvari med sabo, in da se stvar lože spregleda, ako se različne barve primerno rabijo, ako se stvar, ki se ima poočitati, primerno sestavi (grupira) in praktično uredi.

Tolikanj bolj pa se ima skrbeti za učne pripomočke učencev.

Pri šolskih knjigah gre, določno na to gledati, da je papir dovolj močen, a ne siv, da je natis razločen, močen, ne prebled in ne pretesen, potem, da so črke tim večje, čim mlajši so učenci. Za zemljevide, šolske atlante itd. veljá isto, kar je bilo rečeno zastran učnih pripomočkov.

Pisne tablice (naravne, kamenite ali umetne) se imajo rabiti le za najpotrebnejše stvari, in kolikor gre se mora kmalu namesto njih rabiti pisni papir.

Papir, ki se ima rabiti v šoli, mora biti dovolj trden, močen, dobro liman in dosti bel, da se more nanj ali pisati ali risati“.

(Dalje prih.)

Opis šolske občine Blagovica

v zemljepisnem, prirodopisnem in zgodovinskem oziru v korist metodiki domovinoslovnega pouka.

Sestavil **Fran Marolt**.

II. Zgodovinski opis šole.

Šolsko poslopje, t. j. parc. št. 2. davčne občine Blagovica obsega površino 171 □ sežnjev in obstoji iz šolske sobe, kléti, v prvem nadstropji pa učiteljevega stanovanja, obstoječega iz dveh sób, kuhinje, jedilne shrambe in podstrešja.

Šola stoji v sredi šol. občine, na desnej strani cerkve. Na sprednji strani vzdana je znamka višočine. Predno je bila postavna šola osnovana, stanoval je tù orglavec.

Ker je bila tù podružnica užé pred 1787. letom in ker so bili tù stalni dušni pastirji, smelo bi se z gotovostjo réči, da je bilo to sedanje šolsko poslopje užé v 18. stoletji bivališče cerkvenikovo. Ta preskrboval je menda poleg „mežnarstva“ in drugega posla tudi pouk „za silo“.

Stari ljudje pomnijo, da so za šolo vneti (a menda ne preveč!) orglavci užé l. 1810. poučevali deco v pisanji, branji in „rajtanji“ po dve uri na dan skozi šest mesecev na leto.*)

Iz poznejše dôbe omeniti so orglavci, kakor Bernard Zupan in neki Janez Verzola, rodom Ljubljčan, kateri so tù poučevali „za silo“.

Leta 1848. pa je šola — mežnarija -- z nasproti stoječim Bizeljevim mlinom pogorela do tál. Takó priča župnijska kronika. To je bilo važno za šolo!

Do tedaj namreč „mežnarija“ ni bila nadstropna; bila je majhna, neznatna. Ker si je ljudstvo želelo še jednega duhovna, zidalo se je na pogorišči novo poslopje z namenom, da bode tù notri in sicer v prvem nadstropji stanoval novi duhoven, pritlično pa orglavec.

Zadnji, proti severu obrnjeni konec (sedaj župnikov hlev!) so dozidali, sprednjega pa zvikšali v eno nadstropje.

Pripravljeno bilo je vse! Stanovanje v prvem nadstropji imelo se je pripravno urediti in skončati koj, ko novi duhovni pomočnik dojde. Pritlično, v sedanjej šolskej sobi pa je stanoval užé orglavec. Imel je dve sóbi na razpolago!

A želja radi duhovnega pomočnika se Blagovičanom ni utelesila. Ostalo je pri starem — bil je le en duhoven.

Prvo nadstropje in stene sprednjega konca ostalo je neometano do leta 1857.

Število otrók pa se je menda vedno množilo, kajti vlada pričela se je z občino pogajati radi ustanove šole. Pogajanja ta šo dozorela! Prišlo je do osnivanja šole!

Leta 1857. se je cerkvenikovo stanovanje prezidalo v šolsko sobo, v prvem nadstropji pa se je uredilo stanovanje za novo-došlega učitelja.

Učitelj je bil ob enem orglavec in kar k temu stanu spada!

Tako so dobili Blagovičanje l. 1857. mesto zaželjenega drugega duhovna prvo postavno šolo in s to — učitelja!

Konzistorij poslal je z dekretom v žepu leta 1858. učitelja Andreja Legata, kateri je šolo prvega novembra omenjenega leta otvoril.***) Ta mož je bil rojen v Lešah na Gorenjskem l. 1837. Meseca oktobra l. 1861., po triletnem tukajšnjem službovanji bil je v Vrem na Notranjsko prestavljen.

*) Schumi: Archiv 1882/3, zv. I., pag. 200.

**) „Šolska kronika“ Blagovice.

Za njim prišel je učitelj Matija Japelj iz Vrema, rojen v Studenem l. 1833. Po-
učeval je tù od 1862. — 1864. leta. Koncem šol. leta 1864. pa je bil kot učitelj pre-
stavljen v Košano, iz Košane pa je došel sem učitelj Janez Gajger, roj. v Železnikih
l. 1827.; služboval je tù od l. 1864. — 1867.

Koncem 1866. leta bil je v Sorico prestavljen, a na njegovo mesto došel je iz So-
rice učitelj Henrik Vizjak, roj. v Kranji l. 1843. Služboval je tù od l. 1866. — 1867.
Koncem leta 1867. bil je premeščen v Cerklje, od tam pa je došel učitelj Valentin Pin.
Rodil se je v Pečah med Moravčami l. 1844. Učitelj postal je l. 1865. ter bil po dve-
letnem tukajšnjem službovanji (1867. — 1869.) koncem meseca marca premeščen v
Cerklje. Službuje sedaj kot nadučitelj v Knežaku.

Vsled dekreta z dné 6. aprila 1869. l. bil je imenovan učiteljem tukaj Fran Cerar.
Rojen je l. 1845. v Blagovici, v službi za 1864. l. v Ljubljani (na tedanji c. kr. nor-
malki) in v Kočevji, od 1869. — 1882. leta pa v svojem rojstem kraju. Zadnja leta nadle-
govala ga je huda bolezen. Dobil je večkrat odpust. Med tem ste ga suplirali uči-
teljica Katarina Drol, roj. 1863. l. v Podberdu od 1881. — 1882. in učiteljica Julija Piš,
roj. v Ljubljani 1861. l., suplirala od 1882. — 1883.

Učitelj Fran Cerar bil je l. 1882. upokojen. Dné 30. septembra 1883. došel je
od c. kr. dež. šol. sveta imenovani učitelj Makso Ivanetič iz Hotederšice sem. Rojen
je l. 1856. v Radoljici, službuje pa za l. 1874. sem. Koncem meseca januarja 1886.
odšel je v Bosno na katoliško šolo v Županjac, v okraj Travnik, a meseca avgusta 1887.
dobil je službo v Dragi v Kočevskem okraji.

Vsled dekreta z dné 1. februarja 1886. l., št. 54, prišel je začasni učitelj Fran
Marolt iz Mengeša sem.

Šola bila je, kakor vse tedanje stare šole, pred nastopom učitelja Fran Cerarja
z učili in drugimi učnimi pripomočki jako slabo oskrbljena. Ko pa je on začel tù pou-
čevati, napravilo se je mnogo! On je oral ledino na tukajšnjejši šoli!

Tedaj bila je Blagoviška šola z učili najboljše preskrbljena. V teku let se je mnogo
pogubilo in pokvarilo, pokvarilo osobito radi tega, ker je šolska soba jako vlažna.

Šolska knjižnica je ena najbogatejših na enorazrednicah okraja! Šteje 250 knjig
in sicer učiteljska knjižnica 120, kmetijska knjižnica 32 in otroška knjižnica 98 knjig.*)

Temelj tej knjižnici vložil je učitelj Fran Cerar z doneskom 43 knjig l. 1877.

Pozneje darovali so več knjig:

L. 1878. dr. Josip Pestotnik, rodом Blagovičan, 26 knjig, l. 1878. Josip Travnar,
učitelj, Blagovičan, tudi 26 knjig, dr. Fran vitez Močnik 41 knjig in Blagovičan
Fran Šumi, poznati izdajatelj „Archiva“ 227 knjig.

Leta 1878. štela je šolska (a ne „farna“, kakor trdi Šumi**) knjižnica 363 knjig.

Ko pa je prišlo do revizije šol. knjižnice, ste se skoraj dve tretjini izbacnile!

Pozneje darovali so še več knjig šol. knjižnici: župnik Ljudevit Škufca 30, tako
da šteje sedaj 222 knjig.

Pravega šolskega vrta (imovina šole) tù ni bilo in ga menda i ne bode!

Vzrok temu je v legi šole in svetá!

Postavno naj bi bil šolski vrt blizu šole. Tù pa ga ni svetá, kateri bi se bil v
šolski vrt preobrazil, ker spredaj ležeči Bizeljev travnik preplavi vedno Zlatenšiča, kadar
je le nekoliko večja, družega prostora pa v obližji ni!

Učitelj Fran Cerar (sedaj tukajšnji posestnik) pečal se je mnogo s poukom v sad-
jareji. Ker ima lastni obširni posest, odstopil je 200 m² sveta na travniku pod Ml. Jel-

*) „Zapisnik“ šol. knjižnice Blagovice.

**) Šchumi: Archiv, 1882/3, zv. I., pag. 200.

nikom ležečim v napravo šolskega vrta. Krajni šolski svet pa je prosil za podporo pri c. kr. deželnem šol. svétu. Po poročilu c. kr. okr. šol. svéta Kamniškega*) dobila je Blagoviška šola podpore v znesku 74 gld. in sicer:

za najemščino šolskega vrta 40 gld., za napravo kmetijskega orodja 24 gld. in za napravo kmetijske knjižnice 10 gld.

To vsoto naklonil je c. kr. dež. šol. svét dné 25. nov. 1877. l. tukašnje šoli izvanredno!

Pozneje, ko je bil učitelj Fran Cerar upokojen, radi najemščine šolskega vrta pa se mu slabi nameni bili podtikali, vzel je zemljišče nazaj.

Tako ga ni šolskega vrta in ga ne bó, ker tù v obliži pripravnega svetá ni dobiti, akopram je sadjarstvo tù gojiti jedna najlepših in najhvaležnejših nálog učitelja.

Sedaj ima šola po posredovanji sedanjega učitelja zopet le začasni sadni vrt; tù vadijo se učenci vsaj dejansko cepiti. (Dalje prih.)

P o b e r k i

o šolstvu iz minulega zasedanja deželnih zborov.

1. Česki deželni zbor. Upravni odbor deželnega učiteljskega društva českega poslal je českemu zboru prošnjo, da naj isti iz razloga, ker je naučno ministerstvo na Dunaji razpisalo 3 nagrade le za nemške mladinske spise, tudi razpiše 3 nagrade za česke mladinske spise. Ali je česki zbor uslišal opravičeno prošnjo, ne vémo.

Česki deželni zbor je pa tudi uredil na novo učiteljske plače. Dotični predlog bil je ta-le: Normalna učiteljska plača na vseh občnih ljudskih šolah ustanovlja se po 500 gld., na meščanskih šolah pa 600 gld. Na tej podlogi znašajo petletne doklade na ljudskih šolah po 50 gld., na meščanskih po 80 gld. Učiteljem ljudskih šol v občinah, ki imajo nad 5000 prebivalcev, določijo se aktivne doklade po 200 gld., v občinah od 2000 do 5000 prebivalcev pa 100 gld. Aktivne doklade meščanskih učiteljev znašajo 200 gld. Podučitelji sè spričevalom zrelosti dobé 350 gld., oni sè spričevalom sposobnosti 450 gld. Funkcionalna doklada za šolsko vodstvo znaša: na eno- in dvorazrednicah 50 gld., na tro- do štirirazrednicah 100 gld., na pet- in večrazrednicah 150 gld. Šolske občine prevzamejo en del troškov, ki so v zvezi z učiteljskimi plačami.

2. Gališki deželni zbor sklenil je, da dobé ljudski učitelji petletne doklade, zajedno se pa tudi stanje veroučiteljev materialno zboljša.

3. Koroški deželni zbor je tudi povišal plače svojim učiteljem, in sicer dobé te-le: 700, 600, 540 in 480 gld. — kakor na Štajerskem. Razven tega se pa še šolski vodje službojoči na vaških šolah, uvrsté po možnosti v tretji plačilni red.

4. Kranjski deželni zbor je v svoji 8. seji dné 22. dec. l. 1887. odklonil peticijo, katero je vložilo učiteljstvo litijskega, črnomaljskega in postojnskega okraja za zboljšanje učiteljskih plač. — O tem se je užé mnogo pisalo, zato se nočemo spuščati v daljno razgovarjanje. Kranjske učitelje le opozorujemo: Le trkajte dosledno in složno na dotičnem mestu, in prej ali slej treba bode zadovoljiti vaše zahteve. Pred vsem pa mora vso kranjsko učiteljstvo (ne le posamezni okraji) povzdigniti svoj glas, le tedaj bode uspeh.

5. Štajerski deželni zbor sklenil je za slovensko učiteljstvo Spodnjega Štajerja prevažen in zajedno osodepoln zakon. Rečeni zbor izpremenil je namreč §. 15. za-

*) Laibacher Schulzeitung, 25. nov. 1877, št. 22.

kona od 17. maja 1877. l., št. 15. dež. zak. lista, ter se glasi tako - le: „Pravico, učiteljske osebe kazensko premeščati na druga mesta, obdrži si neomejeno deželni šolski svet. Ravno tako lahko isti ukaže premeščenje učitelja iz službenih ozirov, ako to dotični okrajni šolski svet predlaga ali če za to učitelj sam prosi, vloživši utrjeno in po okrajnem šolskem svetu podpirano prošnjo, kateri tudi deželni odbor privoli. Vender se uradno premeščenje v jednom in istem okraji naj ne ponovi, dokler okrajnemu (mestnemu) šolskemu svetu v tem času ni bilo možno izvrševati svojih predlogov vsaj pri treh nameščajočih se učiteljskih mestih, katera pravica mu gre po zakonu. Vsaka službujoča učiteljska moč ima se udati takemu premeščenju, katero ukaže deželni šolski svet na podlogi popred izvršene disciplinarne preiskave ali iz službenih ozirov. Službeno predstavljene učiteljske osebe dobivajo naprej svoje imajoče plače ter imajo pravico zahtevati, ako niso same prosile za premeščenje, povrnitev stroškov povzročenih po selitvi iz deželnega šolskega zaklada. Troške pri selitvi izračuni deželni šolski svet v soglasji z deželnim odborom“.

Za navedeni tekst postave glasovali so vsi nemški poslanci, mnogi le vsled discipline, akopram so ga slovenski poslanci krepko ali žal brezuspešno pobijali. Hvala slovenskim poslancem za njihov napor! Da je ta zakon napérjen zgolj le proti slovenskim učiteljem, pač ni težko uganiti. Omenjeni zakon bode — kakor upajo Nemci —, poravnal nasprotje mej dež. šol. svetom in slov. učiteljstvom, ustavil hujskanje zoper Nemce(?) in ugodil neki opravičenim željam Slovencev, da se priuče nemščini. V prvi vrsti zadel bode zakon óne učitelje, ki ne dosežejo zahtevanega učnega cilja v nemščini, ter sploh óne, ki so razvpiti kot národní fanatiki (!). Kdor pozná pravičnost Nemcev, umel bode, kako se čuti slovensko učiteljstvo pod Damokljevim mečem. Sapienti sat!

6. Nižje avstrijski deželni zbor pečal se je z vprašanjem, imajo naj li učiteljice pravico do možitve, ali ne. Deželni odbor obrnil se je na okrajne šolske nadzornike, naj izrečejo svoje mnénje vzeto iz prakse o tej stvari. Na podlogi dobivših poročil izveščal je potem dr. Lustkandel ter je krepko zaščital pravice učiteljic. Iz njegovega govora naj povzamemo le to:

„Nikjer toliko ne odločuje kakovost osebnosti, kakor ravno o šolstvu. Zató se lahko dogodi, da sposobna učiteljica, če je tudi omožena, zamore za vzgojo in pouk izročene ji mladine mnogo več pridobiti, nego li za potrebo usposobljen učitelj, če tudi ni oženjen. Ravno tako sposoben, odločen in večš učitelj mnogo uspešneje poučuje, nego li učiteljica slabe volje, če je omožena, ali ne. Prvi in glavni pogoj za uspešno delovanje vsakega učitelja je, da je z dušo in telom zavzet za svoj poklic. In tako je mogoče, da oženjen učitelj ali omožena učiteljica bolje vzgoja in poučuje mladino od neoženjenih; mogoče je pa tudi, da neoženjeni (neomoženi), ki goré za svoj stan, dosežejo mnogo boljši uspeh od zaročenih, katerim je šola šele druga stvar.

Zató je pri imenovanji učiteljskih osob pred vsem gledati na njihovo usposobljenje, a nikdar na to, da se li nahajajo v zakonskem stanu, ali ne.

Šolska uprava mora biti utemeljena na stalnih načelih, ter se ozira naj samo na to, kar se zлага s strogo pametjo; zato naj uvažava le potrebno in koristno, a nikakor naj se samovoljno v nestalnih nazorih ne premetava iz jedne skrajnosti v drugo. Predno tedaj, dokler se s faktičnimi dogodki ne dokaže, da omožene učiteljice zarès le z malo koristjo in uspehom v ljudski, izrekoma dekliški šoli, delujó, ne more se nižje avstrijski zbor vzpodbujen smatrati, da predrugači obstoječi šolski zakon, kateri je po inicijaturi in sklepom vis. zbora ravno za domače odnošaje napravljen. Razun tega treba je še uvažiti sledeče točke: Stariši potrošili so znatno vsoto, dokler se je njihova hčerka šolala ter postala ljudska učiteljica, katera vsota naj bi dekletu zagotovila tak položaj, da ji je osiguran kos vsakdanjega kruha. Ona je to tem bolj zaslužila, ker je morala ve-

liko marljivost razviti, da je dobila dobra spričevala kot učiteljica za nižje ali morda za višje ljudske šole.

V Nižji Avstriji je še vedno pomankanje ljudskih učiteljev, zato so vedno dobro došle ljudske učiteljice, če tudi omožene.

V današnjem času ne cvetó baš najboljše rože dekletam, in zeló redke so óne, katere zamorejo reflektovati, naj so še toli dobre in obrazovane, na pristojno omožitev. Bilo bi tedaj zarès grešno, da se onim dekletam, ki zamorejo solidno domače ognjišče ustanoviti, vzame ta sreča samó zato, ker so se posvetile vzgoji mladine, in da se tako napravi novi državljanski cölibat.

S prisilnim odpuščanjem omožene učiteljice lahko se izgubi zeló dobra učiteljska moč, katere izguba bi se težko ali nikakor ne mogla nadomestiti s tujim učiteljem.

Dokler je tedaj veliko pomanjkanje učiteljev v Nižji Avstriji in dokler nižje avstrijska učiteljišča dovolj učiteljev ne usposobijo, naj visoki nižje avstrijski zbor to vprašanje nerešenim smatra in predlog, po katerem bi ljudska učiteljica z omožitvó izgubila pravico učiteljevanja, dene od akta“.

In zbor je zarès rešil, da imajo učiteljice nadalje brezpogojno pravico do omoženja.

— k —

D o p i s i.

Iz Gorice. Imenovanje. Okrajnimi šolskimi nadzorniki na Goriškem so imenovani gg.: gimnazijski profesor Josip Culot za mestni okraj Goriški; učitelj na učiteljišči v Kopru Josip Pich za ljudske šole z italijanskim učnim jezikom v okraji Gradiščanskem; Martin Sinkovič, učitelj na deški ljudski šoli v Trstu za okraj Sežanski; Fran Vodopivec, profesor na ženskem učiteljišči v Gorici, za ljudske šole s slovenskim učnim jezikom v šolskem okraji Gradiščanskem; Fran Dominko, vodja ljudske šole in ravnatelj v Kobaridu za šolski okraj Tolminski.

S Krškega. Izjava. Današnji zbor »Pedagogiškega društva«, mnogobrojno obiskan od učiteljstva in slovenskega razumnštva, katera činitelja visoko cenita duševno probudo našega národa na podlogi dosedanjih napredujočih šolskih zakonov in se vsled tega nikakor ne moreta strinjati z Lichtensteinovim šolskim predlogom, preide o tej točki na dnevni red, ker je za trdno uverjen, da bodo naši poslanci in vlada vsled svoje previdnosti in navdušenosti za národno prosveto zaprečili vsako nevarnost, ki preti s tem predlogom sedanji šoli in samostojnosti slovenskega učiteljstva. Pač pa zbor, poudarjajoč dosedanje vzajemno delovanje slovenskega duhovenstva in učiteljstva šoli in národni izobrazbi na korist, s pedagogiškega stališča jako obžaluje provzročeno agitacijo proti slovenskemu učiteljstvu in sedanji domači šoli, katera je pri nas vseskozi verskokatoliška, a žalibog — premalo národna.

V Krškem, dné 1. marcija 1888.

Odbor.

— Pedagogiško društvo. Za tekoče društveno leto so nadalje vplačali letnino:

okrajna učiteljska knjižnica v Tominu; — g. Lunder Fran, nadučitelj na Raki; — g. Vrezic Ivan, učitelj na Raki; — okrajna učiteljska knjižnica v Kranji; — g. Vrančič Anton, učitelj v Zagradci; — g. Francelj Štefan, učitelj v Studenem pri Planini; — č. g. Vrhovnik Ivan, župnik v Št. Gotardu pri Trojanah. (Dalje prih.)

Iz Postojnskega okraja. Skoraj običajno postalo je užé dandanes, da si razni stanovi snujejo društva in zadruge, da bi potem s združenimi močmi se mogli potezati za pravice, katere pripadajo njihovu stanu. Tudi slovensko učiteljstvo pričelo se je kaj veselo gibati v tem obziru. Naši sosedni sotrudniki na Primorskem imajo štiri okrajna učiteljska društva in na Koroškem pa osem. Najbolj napredovali so pa v tem obziru spodnještirski učitelji, kajti ti imajo užé devetnajst učiteljskih društev in ravno sedaj snujejo pa še »privatno podporno društvo slovenskih učiteljev« in »zvezo slovenskih učiteljskih društev«. Da bi pa bila zveza slovenskih učiteljskih društev trdna in mnogobrojna, treba nam je poprej zadostno število okrajnih učiteljskih društev in, žalibog, tukaj smo Kranjski učitelji zadnji. Ne smemo pa še nadalje rok križem držati, ampak posnemajmo marljive spodnje-štajerske sotrudnike ter ustanovimo si v vsakem

okraji svoje učiteljsko društvo. Ljubljanski okoličani užé imajo tako društvo in ravnokar osnovali so je tudi v Logaškem okraji. Zaostati ne smemo tudi učitelji Postojinskega okraja. Naš okraj je naj večji na Kranjskem in ljudstvo tudi naj bolj zavedno. Ako si ustanovimo »društvo učiteljev in šolskih prijateljev«, smemo biti zagotovljeni, da bode stalo naše društvo prav na trdnih nogah. V to treba nam je le nekoliko resne volje ter določimo si dan za posvetovanje. Pisatelj teh vrstic govoril je užé z marsikaterim gospodom sotrudnikom v tej zadevi in skoraj slehrn bil je za to, da bi napravili shod za posvetovanje na velikonočni torek t. j. dné 3. aprila t. l. v Št. Petru. Zatorej, kdor je vnet za ustanovljenje novega društva, naj pride dné 3. aprila ob 4. uri popoldne v Št. Peter, da se pogovorimo o začasnem odboru ter o pravilih novega društva, katero hočemo ustanoviti v spomin štiridesetletnega vladanja našega presvetlega cesarja; saj tekmuje dežela z deželo, okraj z okrajem, društvo z društvom, stan z stanom, kako bi naj-lepši spominek štiridesetletnici cesarjevi postavili. Zato pa tudi učitelji Postojinskega okraja, ki smo poklicani, v srcih naše mladine, nadi prihodnosti gojiti in netiti brezmejno ljubezen do našega preslavnega vladarja in vladarske hiše, ne smemo zaostati, da bi ne postavili spominka na ta srečni praznik, kateri bode gotovo ugajal intenciji premilostljivega, predobrotljivega in ljubljeneega našega vladarja.

— mn —

Iz Logaškega okraja. Po večletnem zaporednem zborovanji v Gorenjem ali Dolenjem Logatci določil je naš c. kr. okr. šolski svét za tekoče leto zopet Idrijo, kjer se bomo v 31. dan julija t. l. — vsaj upam — polnoštevilno k uradni konferencijski sešli. Poznejša leta bomo pa šli, če kaj vmes ne trešči, tudi v Cérknico, Planino in potem zopet v Dolenji in Gorenji Logatec. To bode torej neka izpremembra, kojo bode vsaj mlajši učitelji in učiteljice z radostjo pozdravili. Dnevni red letošnje konferencije nam sicer še ni znan, a govóri se užé, da bomo zopet letos pisali vsi »pönitenz«!

Hoja v šolo v našem okraji letos ni nič kaj redna, kajti nalezljive bolezni zapró danes tú, jutri pa zopet tam tempelj omike, in to bode gotovo vzrok, da bode konecletna bilanca o napredku našega šolstva slabejša mimo onih preteklih let. Vsled teh neljubih gostov in pa trdovratnega mraza, kojemu se še nikdar nič kaj ne mudi naših krajev ostaviti, bil je okrajni šolski svét meseca januarja prisiljen podredjenim oblastvom dovoliti, da smejo ob hudem mrazu šolo še le ob desetih pričénjati in pa imenovanim organom tudi zaukazati, da vzdržujejo v šolskih sobah vedno primerno toploto.

Po vzgledu naših naprednih sobratov v sosednjih deželah smo si osnovali tudi mi prvi dan t. m. »društvo učiteljev in šolskih prijateljev okraja Logaškega«, kateremu bode namen vsestransko korist šolstva in učiteljstva pospeševati, lepo petje gojiti in pa sadjarstvo po vsem okraji širiti in s tem tudi našemu kmetiču, kolikor le moč k boljšemu blagostanju pripomoči. — Predsednikom začasnega odbora smo izbrali g. Ribnikarja, namestnikom g. Ingliča, tajnikom g. Kernca, blagajnikom g. Bénédeka in odbornikom g. Poženela.

Kakor ravnokar izvem, snujejo tudi tovariši Postojinskega okraja našemu slično društvo; prav tako! Pokažimo svetu, da umemo svojo zadačo in tudi svet nas bode číslal! Na noge torej, tovariši, tudi po drugih okrajih, in vkupno plačilo nam ne izostane!

Časi so resni in resno naj bode tudi naše delovanje, da ne podležemo in da dosežemo prej ali slej svoj častni namen!

— k.

Iz Ljubljane. Prihodnje preizkušnje učiteljske sposobnosti za splošne ljudske in meščanske šole bodo pri Ljubljanski izpraševalni komisiji v 30. dan aprila t. l. in naslednje dneve. Kandidatje in kandidatnje, ki hočejo priti k preizkušnji, naj prošnje za dovoljenje k preizkušnji v smislu ministerskega ukaza z 31. julija 1886. l., št. 6033 o novem predpisu za preizkušnje učiteljske sposobnosti potom šolskega voditeljstva oddajo pri svoji okr. šolski oblasti, in če niso v službi, pa se svojimi spričali in z uradnim zdravniškim spričalom neposredno pri tisti okr. šolski oblasti, pri kateri so poslednjič služili in sicer o pravem času tako, da bode okr. šolska oblast mogla do 15. dné aprila t. l. oddati prošnje izpraševalni komisiji. Kandidatje in kandidatnje, ki so svoje prošnje za dovoljenje k preizkušnji o pravem času vložili, naj pridejo k preizkušnji v 30. dan aprila t. l. zjutraj ob 8. uri na c. kr. izobraževališče za učitelje in učiteljice v Ljubljani — ne da bi čakali še posebnega poziva.

— Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani je v seji dné 7. t. m. sklenilo, da pošlje peticijo državnemu zboru za versko šolo z materinim učnim jezikom ter je razposlalo podružničnim načelníštvom in državnemu zboru na Dunaj sledečo peticijo:

»Visoki državni zbor!

Družba sv. Cirila in Metoda, razširjena s svojimi podružnicami po vseh deželah, kjer bivajo Slovenci, je pristni izraz želj in postavnih zahtev na šolskem polji, ki jih goji in za katere se poteguje slovenski narod, odkar se veseli ustanovnega življenja. Ker ima to društvo vsled svojih pravil važni nalog: pospeševati slovensko šolstvo na katoliško narodni podlogi, obrača se njegovo vodstvo spoštljivo do preslavnega državnega zbora s ponižno prošnjo:

1. Slavnoisti naj povodom obravnav o šolskih zakonih blagohotno uvažuje iskreno željo in pravično zahtevo našega naroda, da se postavno zopet vpelje konfesionalna šola, ker po našem prepričanju more le tako vzgajati nežno mladino v pravem duhu, da vzrastejo iz nje značajni katoličani, zvesti državljani in vrli domorodci. — Slovenci smo pa skozi in skozi katolišk narod, torej nam naravno pristuje katoliška šola.

Ker se pa ta more uspešno razvijati le na jedino zdravi pedagogijski podlogi materinega jezika, uljudno prosimo:

2. naj preslavna zbornica v dotični zakon privzame določbo sklicujočo se na člen XIX. osnovnih državnih zakonov o splošnih državljskih pravicah, ki zajamči pravico materinščine — tū naše slovenščine v vseh javnih ljudskih šolah, koder bivajo Slovenci, t. j. po Kranjskem, Štajerskem, Koroškem in Primorskem.

V slučaji, da biva kje zadostno število inorodnih otrok, naj se poskrbi za dotično manjšino v posebnem oddelku z dotičnim materinim ucinim jezikom.

Tako bode veleslavna zbornica pripomogla, da pri nas prenehajo narodnostni prepiri, ko bode imel vsak svoje, kar mu gre po božjih in naravnih pravicah.

3. In ker je za razvoj slovenske literature ter inteligencijo sploh prevelike važnosti to, da se na naših srednjih učiliščih v večji meri kot dozdej goji slovenščina, in dokler ni pravična zahteva slovenskega naroda po lastnih popolnoma slovenskih gimnazijah, realkah in učiteljskih pripravnicah izpolnjena, naj visoka zbornica blagovoli uspešno vplivati na preslavno c. kr. naučno ministerstvo, da se v istini izvedejo vse one resolucije tičoče se naše slovenščine v šolah, ki so bile v zadnjih letih po naših slovenskih poslancih naukušeno zagovarjane in po preslavni zbornici opetovano vsprejete; da naš narod čim preje dospè k uživanju pravic, zajamčenih mu v državnih temeljnih zakonih.

† G. Luka Sušnik, 86 letni poštenjak, bivši učitelj v župnijski ljudski šoli v Trnovem in pozneje v I. mestni ljudski šoli v Ljubljani, je v 7. dan t. m. umrl v Trnovskem farovžu. V 8. dan t. m. ga je spremljevalo k pogrebu mnogo domačega učiteljstva in meščani kot njegovi hvaležni učenci. Njegovo krsto sicer niso venčali venci, a spremljala so ga udana voščila: »Bog daj vrlému trpinu mir in pokoj!«

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Gspdc. Avgusta Kolnik, zač. učiteljica na Uncu, gre v Stari Trg pri Ložu in na njeno mesto na Unec pride uč. kandidatinja gspdc. Vilhelmina Leskovec.

Razpisi učiteljskih služeb.

Št. 203

okr. š. sv. V šolskem okraji Radovljica se razpisujejo nasledne učiteljske službe v stalno, oziroma začasno umestitev:

1. Služba učitelja in voditelja na jednorazrednici v Bégunjah s 450 gld. letne plače, 30 gld. opravilne doklade in s prostim naravnim stanovanjem;
2. Služba učitelja in voditelja na jednorazrednici v Móšnjah s 450 gld. letne plače, 30 gld. opravilne doklade in s prostim naravnim stanovanjem;
3. Služba učitelja in voditelja na jednorazrednici na Dobrávi pri Kropi s 400 gld. letne plače, 30 gld. opravilne doklade in s prostim naravnim stanovanjem;
4. Služba tretjega učitelja, oziroma učiteljice na trirazrednici na Jesenicah s 400 gld. letne plače.

Prošnje, v katerih naj prošnjiki povedó, če jih je volja prevzeti tudi kako drugo učiteljsko službo, ki se po umestitvi zgoraj navedenih učiteljskih služeb morebiti izprazni v tem šolskem okraji, oddajati je po predpisani poti do 5. aprila 1888. l. pri podpisnem c. kr. okrajnem šolskem svetu.

C. kr. okrajni šolski svet v Radovljici dné 10. marcija 1888. l.

Gozani, s. r.

Št. 258

okr. š. sv. Na dvorazrednici v Koprivniku se bode druga učiteljska služba z letno plačo 400 gld. stalno, ali začasno namestila.

Prošnje naj se postavnim potom oddajo pri podpisnem uradu do 8. aprila t. l.

C. kr. okrajni šolski svet v Kočevji v 8. dan marcija 1888. l.

Thoman, s. r.